

Іванчик Ігор Анатолійович,
заступник начальника Управління –
начальник відділу контролю за виконанням
антикорупційних програм в апараті МВС
та центральних органах виконавчої влади
УЗКПЛ МВС України

НОРМАТИВНЕ ТА НАУКОВО-ПРАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ МВС УКРАЇНИ

Управління запобігання корупції є уповноваженим структурним підрозділом апарату МВС, на який покладаються превентивні антикорупційні завдання і функції, що полягають у забезпеченні неухильного застосування законодавства та формування негативного ставлення до будь-яких корупційних проявів у як працівників МВС. В цьому аспекті варто зосередитись на актуальних законодавчих змінах, що відбулись в антикорупційному законодавстві, а також науково-практичних заходах МВС, спрямованих на їх реалізацію.

Перш за все варто відзначити, що значна активізація у розгляді законодавчих змін, пов'язаних з антикорупційною політикою, відбувалась з кінця серпня 2019 року з початком роботи Верховної Ради України IX скликання. У перший же день роботи парламенту нового скликання Президент України вніс на розгляд одразу декілька важливих законопроектів, які були розглянуті протягом вересня – жовтня 2019 року.

Першим з цього пакета законопроектів Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення зміни до Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» (щодо початку роботи суду)». Згідно з ухваленими законодавчими змінами, предметна підсудність ВАКС поширюється лише на ті кримінальні провадження, відомості до ЄРДР в яких були внесені з дня початку роботи цього суду. Винятком із цього правила є кримінальні провадження, які належать до предметної підсудності ВАКС і досудове розслідування у яких здійснювали детективи НАБУ під процесуальним керівництвом прокурорів САП (такі кримінальні провадження розглядатимуться ВАКС незалежно від дати внесення відомостей про них до ЄРДР).

Наступним Верховна Рада України ухвалила Закон 140-ІХ, спрямований на вдосконалення інституційних механізмів запобігання корупції. Основні законодавчі зміни стосувались запровадження нових підходів у діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції.

Також були переглянуті та доповнені деякі інші норми Закону України «Про запобігання корупції», зокрема:

- уточнено перелік інформації, яку необхідно зазначати у майнових деклараціях публічних службовців, та додано обов'язок зазначати додаткову інформацію, наприклад, відомості про банківські рахунки, належність суб'єкта декларування до національних публічних діячів тощо;

– уточнено перелік близьких осіб, змінено підхід до визначення членів сім'ї, а також врегульовано питання про декларування активів у користуванні та зазначення у декларації осіб, з якими у звітному періоді спільно проживав суб'єкт декларування;

– обов'язок подавати повідомлення про суттєві зміни у майновому стані відтепер поширюється лише на службових осіб, які займають відповідальне або особливе відповідальне становище, або посади з високим та підвищеним корупційним ризиком (сам обов'язок подання таких повідомлень виникає тепер лише у разі здійснення видатків понад 50 ПМ);

– до суб'єктів, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», були віднесені особи, які обіймають посади патронатної служби (щоправда, нещодавно ухвалені законодавчі зміни знову виключили значну частину таких осіб з-під дії вказаного Закону).

Наступним Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства». У законопроекті, запропонованому Президентом України, передбачались комплексні зміни, включно з усуненням необґрунтованих обмежень на проведення слідчих дій щодо народних депутатів. Законопроектом уточнювались деякі інші положення КПК України та Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України».

Верховна Рада України ухвалила закон, спрямований на посилення захисту викривачів корупції. Він запровадив нову дефініцію викривача; встановив вимоги створення різних каналів для повідомлень викривачів; визначив гарантії захисту для викривачів та їхні права; надав викривачам корупційних злочинів право на отримання винагороди; визначив повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції, уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції, інших суб'єктів щодо захисту викривачів та розгляду їх повідомлень тощо.

Останнім із цього пакета законопроектів народні депутати ухвалили законопроект № 1031, яким відновлювалась кримінальна відповідальність за незаконне збагачення, а також запроваджувалась нова для України процедура цивільної конфіскації необґрунтованих активів публічних службовців. З цією метою надані додаткові повноваження окремим спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції.

Також, зміни, на які варто звернути увагу, відбулись в нормативно-правових актах Національного агентства з питань запобігання корупції, після перезавантаження Агентства.

31 березня 2020 року Національним агентством з питань запобігання корупції видано наказ № бдск, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 10 квітня 2020 року за № 339/24622 та наказ № 7дск, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 10 квітня 2020 року за № 338/34621, якими затверджено Порядок здійснення фінансового контролю в Державній прикордонній службі

України стосовно окремих категорій осіб та Порядок здійснення заходів фінансового контролю в Національній поліції України стосовно окремих категорій осіб відповідно. Зазначеними нормативно-правовими актами визначається механізм здійснення заходів фінансового контролю стосовно осіб, які займають посади, перебування на яких пов'язане з державною таємницею у зв'язку з безпосереднім здійсненням такими особами оперативно-розшукової або розвідувальної діяльності.

28 квітня 2020 року набрав чинності наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 15 квітня 2020 року № 144/20 «Про затвердження Порядку проведення контролю та повної перевірки декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування».

05 травня 2020 року набрали чинності накази Національного агентства з питань запобігання корупції:

- від 17 березня 2020 року № 100/20 «Про затвердження Порядку надання згоди Національним агентством з питань запобігання корупції на звільнення керівника уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) з питань запобігання та виявлення корупції державного органу, юрисдикція якого поширюється на всю територію України», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 22 квітня 2020 року за № 371/34654;

- від 17 березня 2020 року № 102/20 «Про затвердження Типового положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 21 квітня 2020 року за № 361/34644;

- від 24 березня 2020 року № 112/20 «Про встановлення обов'язкових вимог до мінімальної штатної чисельності уповноваженого підрозділу з питань запобігання та виявлення корупції в державних органах», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 21 квітня 2020 року за № 363/34646;

- від 02 квітня 2020 року № 127/20 «Про затвердження Вимог до захисту анонімних каналів зв'язку, через які здійснюються повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 22 квітня 2020 року за № 370/34653.

19 червня 2020 року набрали чинності Зміни до Порядку перевірки факту подання суб'єктами декларування декларацій відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» та повідомлення Національного агентства з питань запобігання корупції про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій, затверджені наказом НАЗК від 19 травня 2020 року № 204/20, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 15 червня 2020 року за № 525/34808.

Наступним знаковим документом є проект Закону України «Про засади державної антикорупційної політики на 2020–2024 роки»

№ 4135 від 21 вересня 2020 року. Затвердження нової Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки дасть змогу Україні не лише вирішити зазначену проблему, забезпечивши всі публічні інституції надійним антикорупційним дороговказом та інструментарієм на найближчі п'ять років, а й зробити значний стратегічний крок уперед у напрямі мінімізації корупції та суттєво підвищити темпи її соціально-економічного зростання.

В межах аналізу антикорупційного законодавства, слід звернути увагу і на рішення Конституційного Суду України від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020, за яким визнано неконституційними ряд норм антикорупційного законодавства, а саме: пункти 6, 8 частини першої статті 11 (окремі повноваження Національного агентства, зокрема, щодо проведення контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки та врегулювання конфлікту інтересів, щодо контролю та перевірки декларацій); пункти 1, 2, 6–10¹, 12, 12¹ частини першої, частина друга–п'ята статті 12 (окремі права Національного агентства, зокрема проведення перевірок з організації роботи із запобігання корупції, складання протоколів про адміністративні правопорушення); частина друга статті 13 (повноваження Уповноважених осіб Національного агентства); частина друга статті 13¹ (основні завдання уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання корупції); стаття 35 (особливості врегулювання конфлікту інтересів, що виник у діяльності окремих категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування); абзаци другий, третій частини першої статті 47 (облік та оприлюднення декларацій, забезпечення цілодобового доступу до Реєстру декларацій); статті 48–51 (стаття 48. Контроль та перевірка декларацій; стаття 49. Встановлення своєчасності подання декларацій; стаття 50. Повна перевірка декларацій; стаття 51. Моніторинг способу життя суб'єктів декларування); частина друга, третя статті 52 (повідомлення про суттєві зміни в майновому стані декларанта); стаття 65 (відповідальність за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення) Закону України «Про запобігання корупції»; стаття 366¹ Кримінального кодексу України (умисне неподання декларації, подання завідомо недостовірної інформації на суму понад 250 прожиткових мінімумів для працездатних осіб).

Управління запобігання корупції МВС України теж не залишається стороннім учасником процесу впровадження антикорупційних ініціатив. Активними учасниками цього процесу залишаються і Національна академія внутрішніх справ та Державний науково-дослідний інститут МВС.

З метою проведення тестування та оцінки діяльності уповноважених осіб з питань запобігання та виявлення корупції закладів, установ та підприємств, що належать до сфери управління МВС утворено робочу групу, членами якої розроблено навчально-методичний посібник «Збірник тестових завдань з перевірки знань уповноважених осіб з питань запобігання та виявлення корупції закладів, установ та підприємств, що належать до сфери управління

МВС». Навчально-методичний посібник містить тестові завдання з варіантами відповіді для перевірки знання Конституції України та антикорупційного законодавства, а також перелік тестових питань й джерела інформації для підготовки до проходження такого тестування. Згаданий посібник рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ від 21 вересня 2020 року (протокол № 1). Для проведення валідації тестових питань і хронометражу тестування сформовано фокус-групу із числа уповноважених осіб з питань запобігання та виявлення корупції закладів, установ та підприємств, що належать до сфери управління МВС. Пробне тестування успішно пройшло на базі НАВС.

Крім того, розроблено навчально-методичний посібник «Критерії оцінювання уповноважених осіб з питань запобігання корупції закладів, установ та підприємств, що належать до сфери управління МВС України» і рекомендовано його до друку науково-методичною радою НАВС від 19 жовтня 2020 року (протокол № 2). Навчально-методичний посібник містить перелік напрямів діяльності уповноважених осіб з питань запобігання корупції закладів, установ та підприємств, що належать до сфери управління МВС України, які підлягають оцінюванню (кількісні та якісні), а також критерії та методику здійснення оцінювання такої діяльності. Навчально-методичний посібник має практичне значення для використання під час оцінювання діяльності уповноважених осіб з питань запобігання корупції закладів, установ та підприємств, що належать до сфери управління МВС України.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що заporукою успішного виконання завдання із мінімізації проявів корупції є забезпечення належного рівня знань антикорупційного законодавства та його безумовного виконання всіма представниками органів державної влади та місцевого самоврядування.

Іващенко Віта Олександрівна,
професор кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВИЙ СТАТУС СПЕЦІАЛЬНО УПОВНОВАЖЕНИХ СУБ'ЄКТІВ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Для більшості держав корупція залишається невирішеною проблемою. Це стосується також і України, де прийнята спеціальна правова база та створені відповідні органи щодо її запобігання і протидії.

Відповідно до ч. 1ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції – органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з